

Enric Pujol

REIVINDICACIÓ —RAONADA I RAONABLE— DE MANUEL BRUNET

Manuel Brunet: El periodisme d'idees a l'ull de l'huracà

Francesc Montero

362 pp., 2016, Catarroja, Afers

La figura del periodista i escriptor Manuel Brunet (Vic, 1889 – Figueres, 1956) no havia tingut, fins ara, un estudi biogràfic detallat que permetés situar-lo, de manera precisa i allunyat de prejudicis, en el context històric en què va viure i en què desenvolupà la seva obra. Per aquesta raó, el seu paper en la cultura catalana de la primera meitat del segle XX havia quedat força desdibuixat. L'acurat llibre de Francesc Montero ve a omplir el buit que existia.

Es tracta d'una versió reduïda de la tesi doctoral que, el 2011, Montero dedicà al personatge, del qual ha esdevingut el principal especialista. No ha de sobtar, doncs, que ell hagi estat recentment també l'editor d'*El meravellós desembarcament dels grecs a Empúries* (2014), el principal títol de l'obra narrativa de Brunet, que aparegué per primer cop el 1925 i que va ser considerada com la visió més irònica feta del gran mite noucentista de la «Catalunya grega».

El rigor i la ponderació que evidencia l'autor en aquesta monografia no es desdiu d'un to explícitament reivindicatiu envers l'aportació de Brunet a les lletres i, sobretot al periodisme, durant el lapse de temps que va dels anys vint a finals dels anys cinquanta. De fet, Montero contribueix, de manera implícita, a reforçar la idea que el segle XX fou, en el seu conjunt, una veritable «edat d'or» de la literatura catalana (tal com havia defensat Joan Triadú a *Memòries d'un segle d'or*), i que, en aquest període de puixança, el periodisme hi tingué un paper molt destacat.

L'EVOLUCIÓ IDEOLÒGICA I POLÍTICA DE BRUNET

Entre els encerts més rellevants de l'estudi, cal remarcar el fet d'haver sabut situar Brunet en el món intel·lectual d'abans i de després de la guerra civil dels anys 1936-1939. Així, es fa un repàs detallat de l'evolució política que seguí l'escriptor durant el primer terç del segle. Format en el si del noucentisme, Brunet s'afilià al partit de centreesquerra Acció Catalana i col·laborà a *La Publicitat*, per passar després a la Lliga Regionalista, el partit del catalanisme conservador, cosa que li possibilità l'entrada al diari *La Veu de Catalunya*, on destacà com a comentarista polític.

Amb l'esclat de la guerra civil dels anys 1936-1939, Brunet va haver de fugir de Catalunya perquè fou perseguit pels comitès revolucionaris. Exiliat a Itàlia durant

el conflicte, féu costat al bàndol franquista i participà en els aparells de propaganda antirepublicans, sobretot els impulsats per dirigents de la Lliga. Al final de la guerra, va retornar a Catalunya, però descobrí que s'havia convertit en un «vencedor vençut», segons definició pròpia. En aquest sentit, cal recordar que, malgrat el seu suport als militars insurrectes, quan retornà va haver de passar per un expedient de depuració (que és reproduït al llibre). Així mateix, se sap, per unes «Notes personals» (fins ara inèdites i que ara ens descobreix Montero), que era absolutament contrari a la prohibició del català.

Per als de Falange, Brunet era un separatista potencial pel seu catalanisme, mentre que l'oposició democràtica el veia com un col·laboracionista del règim dictatorial. Malgrat aquesta circumstància (o precisament per això), va aconseguir integrar-se al grup que féu possible la publicació *Destino*, gràcies a l'ajut d'Ignasi Agustí. Junt amb Josep Pla, Josep Vergés, Joan Teixidor, Nèstor Luján i d'altres, convertiren la publicació en «una revista franquista antifranquista», com la va definir ell mateix.

Segons Montero, els tres eixos principals del pensament de Brunet al llarg de la seva vida foren el catalanisme (que durant el franquisme va haver de recloure en un àmbit privat), el conservadorisme polític (que el dugué a qüestionar no tan sols el règim republicà, sinó la mateixa democràcia) i el catolicisme ortodox (que explicità amb el seu pseudònim periodístic de Romano en les seves col·laboracions a *Destino*).

Una altra de les virtuts del llibre que ens ocupa és l'anàlisi detallada que fa de l'obra escrita de Brunet, sobretot de la periodística, que és, amb molta distància, la més extensa i reeixida de la seva producció escrita. No en va, el mateix Brunet pensava que «la millor forma literària de fer la història contemporània és el periodisme».

Montero fa un estudi cronològic i per blocs en funció de les publicacions en què col·laborà Brunet (especialment *La Publicitat*, *La Veu de Catalunya* i *Destino*). I presta una atenció especial als articles que dedicà a la Primera i la Segona Guerra Mundial, així com a les seves polèmiques més sorolloses, que alimentaren el seu prestigi de polemista ferotge. Potser alguns dels apartats dedicats a aquesta anàlisi són massa detallats per a un públic ampli, però per als mínimament interessats en la història i la cultura contemporànies són altament instructius.

EL VALOR DELS EGODOCUMENTS

L'aportació de documentació inèdita constitueix un altre dels atractius de l'estudi, sobretot la referida a l'etapa de postguerra. Al costat de les cartes personals, hi ha

les «Notes personals» de què ja hem parlat, no pensades per ser publicades aleshores, en què expressa la seva opinió sobre la situació que vivia en aquells moments. Esperem que ben aviat puguin ser editades.

En certa manera, aquestes anotacions s'acosten molt a les que va fer el seu amic Josep Pla els anys 1956 (data de la mort de Brunet), 1957 i 1964, que s'han publicat recentment en el volum *La vida lenta* (2014). Tant en el cas de Brunet com en el de Pla, aquests documents personals (junt amb la correspondència) ens serveixen per conèixer la seva aversió íntima envers el règim dictatorial, que no podien manifestar públicament sense exposar-se a patir represàlies.

Així, en les anotacions de Brunet podem llegir aquesta definició: «Falange és una mena de FAI amb processó de Corpus.» O aquesta opinió, molt contundent, sobre la repressió de postguerra: «Les depuracions i els qualificatius de “rojo” i “separatista” servien per arraconar multitud d'homes intel·ligents de dreta i d'esquerra, presents a Espanya o emigrats, que poden anar amb el cap ben alt [...]. Aquesta tàctica ha afamat milers de famílies, ha fet impossible la reconciliació, ha significat l'estraperlització de la cultura i ha submergit el país en la mediocritat.» I encara aquesta altra: «Sense la germanofília i el feixisme no hi hauria hagut cap govern espanyol que s'atrevis a perseguir la llengua catalana i basca com s'ha fet des de l'alliberació [...]. Segurament [és] per això que és tan rar a Catalunya trobar un catalanista germanòfil.»

Per la seva banda, Pla, a *La vida lenta*, també hi declarava la seva aversió al règim dictatorial: «Jo sé perfectament que anem al desastre, però no tinc ni la força ni la joventut per dir-ho i anar a la presó.» I, més endavant: «El fàstic físic que em fa Franco em deprimeix.» Però en aquests escrits planians també hi trobem diferents esments de Brunet, com aquesta definició, redactada arran de la seva mort: «Un vigatà bútxara i energumènic, molt orgullós, però no crec que hagués deixat un sol moment d'ésser catalanista. El coneixia de 1920. He pensat en ell tot el dia.» Més endavant, Pla, en el mateix dietari, arriba a dir de Brunet que era «antiespanyol» i que «tenia un despreu absolut per l'Església espanyola», però que era «arcaic i papalí». I també hi ha aquesta darrera anotació: «Trobem Serra Floreta, viatjant de farmàcia, un dels últims amics de Brunet. M'explica la seva solitud i la seva pobresa.»

Ja se sap que Brunet era un catòlic de pedra picada (dels d'abans del Concili Vaticà II) i que Pla era un descregut. No tan conegut és, però, que en un moment determinat (com es revela en el treball de Montero), Brunet va intentar convertir, de debò, Pla a la fe catòlica, però que, pel que es veu, no hi reeixí.

L'OPCIÓ MONÀRQUICA

Els motius de Pla per tal de no manifestar públicament la seva oposició al règim es basaven, com s'ha vist, en la temença de la repressió contra la seva persona. Els de Brunet, com a mínim durant els anys quaranta, responien a una altra mena d'ansia que exposà en una carta al seu amic Joan Llongueras, el 22 de desembre de 1944, cap al final de la Segona Guerra Mundial (publicada, naturalment, en el llibre que ens ocupa): «La meva fitxa política diu “separatista”. Però això no és el més greu. Els periòdics rojos que surten a Tolosa, Montpeller i Perpinyà, especialment els de llengua catalana, m'amenacen terriblement per la meva feina a *La Veu* [...]. I contínuament rebo anònims, sobretot pels articles de caràcter religiós [...]. Us enganyaria si us digués que això no em priva de dormir. Si vingués un daltabaix em tornaria a quedar sense feina i sense una pesseta [...]. Creieu que n'hi ha un feix. No em peneixo de res del que he fet i en iguals circumstàncies faria igual. Però m'ha sortit massa car.»

Per contrarestar aquesta preocupació de les possibles represàlies dels opositors a la dictadura, Brunet va fer costat als qui veien en la monarquia de Joan de Borbó una alternativa al franquisme que podia ser afavorida pels aliats victoriosos. En una altra de les seves notes personals d'aquella època, va escriure: «Ben mirat no té res de deshonorós dir-se monàrquic de conveniència. El monarquisme de conveniència és segurament més racional que el sentiment monàrquic.» I encara en una altra d'aquestes notes féu aquesta valoració: «En pocs anys Espanya ha conegut els règims següents: Monarquia liberal, Monarquia amb Dictadura militar, República moderada i República amb Front Popular, la guerra civil, anarco-comunisme i feixisme. Espanya ha vist en pocs anys tots els règims possibles. Però, fet i fet, el règim més civilitzat fou la Monarquia.»

Brunet va morir l'any 1956, que és una data molt prematura per poder endevinar quina seria l'evolució posterior de la dictadura franquista, que durà gairebé vint anys més. No es pot saber, de cap manera, quina actitud hauria pres ell mateix durant el procés de liquidació del règim dictatorial. Però potser no és tan forassenyat pensar que podria haver fet una evolució similar a la de gent que es trobava en una situació semblant, com era el cas de Josep Pla o del poeta Carles Fages de Climent, que arribaren a l'antifranquisme tot mantenint les seves posicions catalanistes conservadores. Una altra cosa encara més complicada de saber és com hauria reaccionat davant l'evolució de l'Església catòlica i, sobretot, davant del Concili Vaticà II (1962-1965) i l'emergència posterior de catòlics fervents que proclamaren la compatibilitat del socialisme amb el cristianisme.

L'EMPORDÀ I ELS EMPORDANESOS

Brunet va ser un dels reformuladors del mite de l'Empordà, ja des d'*El meravellós desembarcament dels grecs a Empúries* (1925), que li donà una extraordinària popularitat.

Prova d'aquest èxit editorial en són les successives reedicions. Ja en l'etapa de postguerra, va incorporar al llibre l'assaig *L'Empordà i els empordanesos*, on aprofundí aquesta línia de fer el panegíric de l'empordanisme.

I és que per a ell, instal·lar-se a l'Empordà després de la guerra fou una mena de taula de salvament. Primer anà a Castelló d'Empúries, on va anar a viure a ca la seva sogra. I poc després a Figueres, on residí fins a la mort. Montero insisteix en la importància de l'etapa figuerenca d'aquest periodista, molt poc coneguda. La ciutat va ser el seu escenari quotidià durant una colla d'anys i es convertí en una mena de refugi que li va permetre dur endavant la seva obra dels darrers temps.

El Casino Esport fou el seu «quarter general», on feia la tertúlia habitual i on s'hi estava «fins que els darrers se n'anaven a recés», com va deixar escrit el també periodista i escriptor figuerenc Joan Guillamet, que se'n considerava deixeble. I és que Brunet va deixar una profunda empremta a la capital de l'Empordà, ja que contribuï a animar i a formar tot un grup d'autors més joves. Així mateix, va emprendre la renovació d'algunes publicacions com *Vida parroquial* i ajudà a engegar la revista *Canigó*.

Un esment especial cal fer de la seva amistat amb Anna M. Dalí, la germana del famós pintor; una relació a la qual Montero hi dedica tot un apartat. Fou ell qui l'animà a escriure el llibre *Salvador Dalí vist per la seva germana* (aparegut el 1949 i reeditat fa poc, el 2012, amb un extens i aclaridor estudi introductori de Mariona Seguranyes) i també qui la va convèncer que l'havia d'escriure en català. Aquest llibre d'Anna M. Dalí, malgrat expressar opinions subjectives més que discutibles, és una obra clau en la historiografia daliniana, ja que s'hi fa la reivindicació de la importància de l'obra artística del Dalí jove (ara tan ben valorada, però aleshores absolutament desconeguda).

Una idea-força, aquesta de la reivindicació del Dalí jove, que Brunet es féu també seva i defensà de manera ultrancera, fins i tot contra el mateix Dalí, amb qui menà un torcebraç públic que arribà un punt que fou insostenible. La duresa de Brunet contra Dalí fou tan implacable que el pintor va qualificar de «brunets» tots aquells qui es mostraven crítics amb la seva obra i la seva actuació pública. ◀